

Obnovení rybníčku (tůně) Na Krásné, Dýšina

Studie

Rybníček Na Krásné, r. 1958

Předkládaná studie reaguje na záměry vlády České republiky bojovat proti suchu, podporovat opatření pro zadržování vody v krajině a opatření s protierozní funkcí.

Obsah:

1. Něco z historie
2. Dnešní stav lokality
3. Hydrologické poměry v okolí lokality „Na Krásné“
4. Studie technických možností obnovení rybníčku, resp. tůň

Zpracovala: Ing. Pavla Velleková
Leden 2019

1. Něco z historie

Rybníček Na Krásné – snad každý, kdo v Dýšině pár let žije, o něm slyšel. O rybníčku, který býval nad Dýšinou směrem na Plzeň, pod místem zvaným U Křížku. Pokud jsem se ale ptala na podrobnosti, málokdo mi dokázal odpovědět, protože rybníček je již mnoho desítek let zrušený.

Většina pamětníků se shoduje na tom, že rybníček byl jen jeden, ale našli se i tací, kteří si vybavovali dva. Nikdo nezjistil ani přibližně dobu jeho vzniku a také jsou různé názory na rok zrušení rybníčku.

Ze vzpomínek pamětníků:

Jarmír Sofron, Nová Huť:

„1958 – na krásné nad Dýšinou zavezen rybník při silnici do Plzně, byl cca 1–1,5 m hluboký...“

Jan Kroc, Dýšina:

„Rybníček nemohl být zavezený 1958, protože jsem na něm bruslil a jsem ročník 1961. Chytali jsme tam jako kluci čolky...“

Jarmila Bošková, Dýšina:

*„Pamatuji rybník jeden, zhruba v horní části louky a rozhodně nebyl zrušen v r. 1958. Bruslili jsme tam ještě v roce 1965. Z jižní strany bylo šípkové křoví a rostly tam kolem „doutníky“. Kromě orobince zde byly i další vodní traviny. Byl plný žab a mloků. Podle otce (*1913) zde stávalo stavení, mohla to být stodola nebo stáj patřící k chalupě 41, kde tehdy bydleli Krásných a po nichž se zde říká Na Krásné. Stodola či seník vyhořely, a zůstal rybník či rybníky dva. V roce 1958 mohl být zrušen jeden z nich. Ten, který pamatuji, mohl být zasypaný dokonce až kolem roku 1989. Od té doby silný pramen narušuje v těchto místech vozovku...“*

Pavel Stružka, Třemošná:

„Bruslili jsme na rybníčcích s tetou, mohlo to být někdy před r. 1968. Pod křížkem byla vpust – jáma zakrytá mříží, do které se stékal a vsakoval pramen. Dole přes vjezd na loučku teče pořád vrchem voda do rokle pod silnicí. Zavezený musel být někdy kolem r. 1970,...“

Jiřina Hradílková, Nová Huť:

*„Nikdy jsem od dědy (*1896), ani od táty (*1931) neslyšela, že by tam byly rybníčky dva. Pod Křížkem, nad lesíkem (spíše křovím), kousek od silnice si pamatuji rybník. Byl podobně velký, jako ten na návsi. Nemohl být zasypaný v roce 1958, pravděpodobně spíše až 1968, protože mě bylo v r. 1958 jen 5 let a já si ho velmi dobře pamatuji. Chodila jsem tam s babičkou na procházky. Přicházelo se tam po lávce, která vedla přes strž k domku Horů (Krocovi se tam přistěhovali až kolem roku 1960, později místo lávky nasypali nájezd). Potom jsme pokračovaly travnatou pěšinkou krásným lesíkem vhodným pro odpočinek (nyní křoví ve strži). Později jsem k rybníku chodila i sama. Pamatuji si, že jsem si od rybníka prohlížela nově opravené měděné věže kostela (tzn., že v době oprav věží kostela tam ještě rybník byl.). Okolo rybníka sekali trávu (i po zrušení rybníka) Gdůlovi, Maurovi, možná i Čechurovi. Různě se střídali...“*

Myslím, že rybník zanikal postupně. Napřed byl nějaký čas bez vody (z části zavezený?). Později ho zavezli úplně a terén upravili.

Rybník zachytil při deštích velké množství vody. Dále voda tekla strží podél silnice až na začátek pozemku rodiny Čtrnáctů. Na začátku zahrady je (nyní zanedbaný) malý záchytný rybníček. Při velkých deštích ani rybníček vodu nepobral a býval plný sklep vody. Zbývající voda tekla příkopem podél zahrady Čtrnáctů a Gdůlů do hliniště (před jeho zavezením a přeměnou v parkoviště u kostela). Voda tam se ale nehromadila, pravděpodobně tam byla vpust a voda tekla na druhou stranu k faře. Příkopy tam byly od místa, kde je teď hřiště, podél silnice, farské zahrady a voda odtékala přes náves až do potůčku, který zásobuje Kačárnu. V současné době, pokud jsou větší deště, všechna voda z polí prudce steče na pozemek Čtrnáctů, doslova „proteče“ domem, část zůstane ve sklepu, zbytek pokračuje dále. Kolik vody stihne vtéci do potrubí pod parkovištěm, netuším. Při velkém dešti jsem viděla, jak velké množství vody teče po silnici a zatáčí až o vrata stodoly Kladivů (pozn. dříve stodola usedlosti čp. 3, dnes čp. 317).

Směrem na Červený Hrádek byl velký třešňový sad, vykáceli ho postupně, asi nadvakrát. U kostela podél hliniště ke Gdůlům byla řada švestek. V hliništi na dně byly také švestky, uprostřed stála

hrušeň. Na druhé straně silnice, od farské zahrady směrem na Plzeň stálo asi 3–5 obrovských hrušní. (tam, kde je neobdělávané pole, ještě tam nestojí domky). Proti vratům ke Čtrnáctům, u hřiště stála největší lípa v Dýšině, poražena cca 1953. Také u vrat ke Gdülům byly 2 lípy...

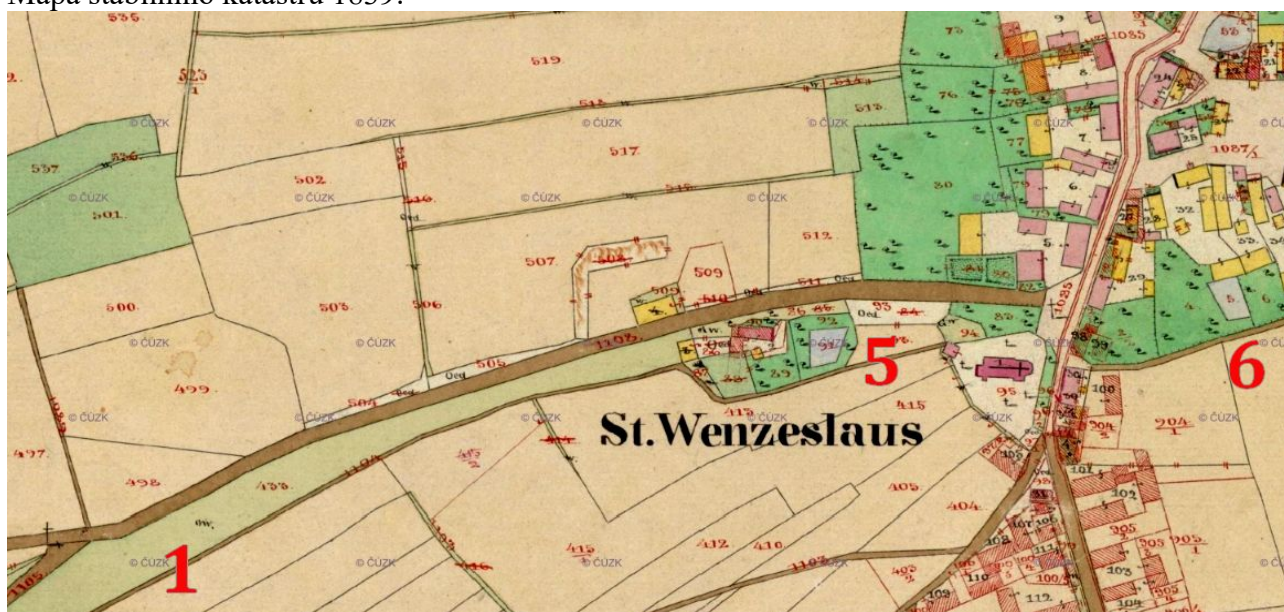
Myslím si, že rybník na Krásné zanikl kolem roku 1968, mohl také být úplně zavezený až zároveň s hlinišťem. Začátek 70. let 20. století. Určitě ne konec 50. let.

Považuji za chybu, že byl rybník zrušený. Jestli ho tam vytvořila příroda, nebo naši předkové není podstatné, určitě měl svoji funkci...

Co se dá zjistit z historických pramenů:

Bohužel jsem zatím nenalezla v žádných pramenech o rybníčku žádnou zmínku (v dýšinských kronikách ani jinde). Jediné informace lze vysledovat ze starších map a leteckých snímků. Na starých mapách je Na Krásné zaznamenána pouze louka, žádný pramen, či rybníček. Přestože je všude zaznamenán rybník na návsi. Ovšem níže pod touto lokalitou, v místě Hliniště je ale zaznamenán velký rybník – dnes je to zasypaná plocha využívaná jako zahrada vedle parkoviště.

Mapa stabilního katastru 1839:

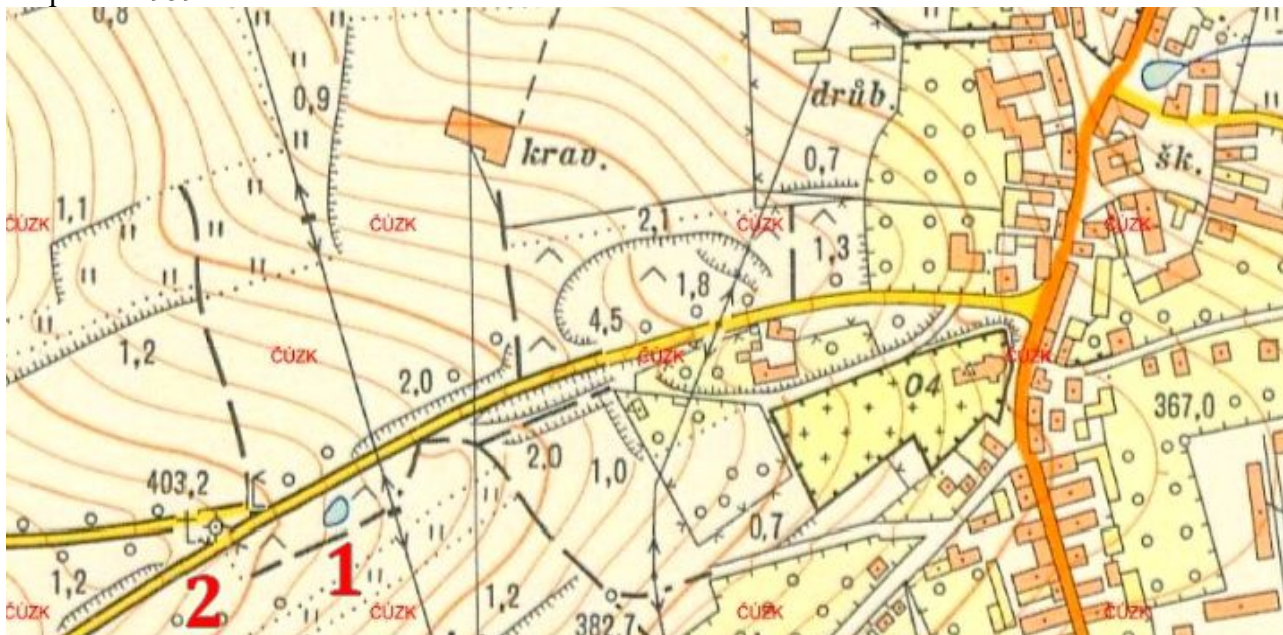
Na Krásné po vodě není ani památka (1), zato je tu rybník u Hliniště (5), a překvapivě i rybník v zahradě čp. 4 (6). Téměř stejná situace je patrná z Šaškovy mapy z konce 19. stol.

Mapa z r. 1951:

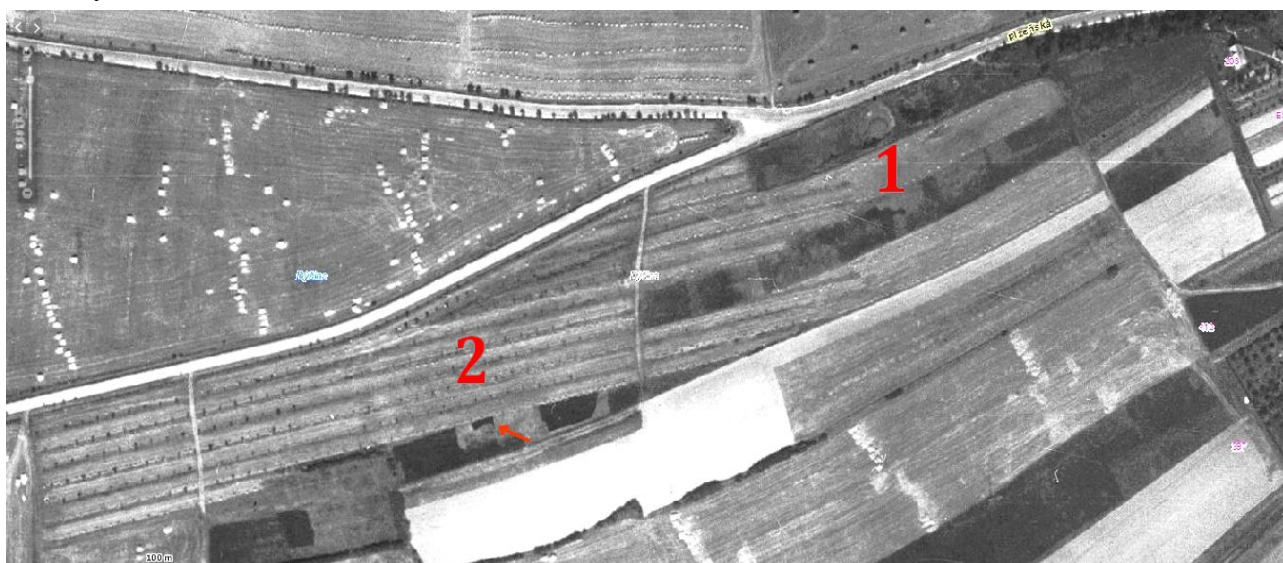
Kromě rybníku na návsi nejsou zaznamenány žádné jiné rybníky, jen jámy v Hliništi i stará cihelna.

Mapa z r. 1959:

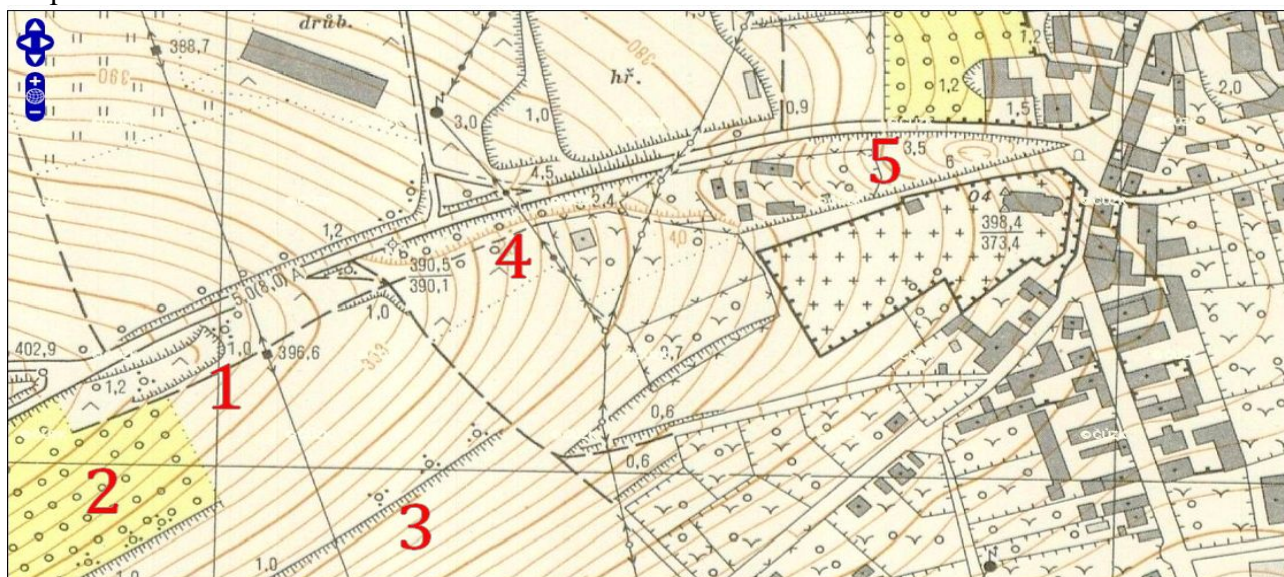
Jediná nalezená mapa, ve které je vidět zavodněný rybníček Na Krásné (1), také sad (2), rybník nad Hlinišťem, ani v zahradě čp. 4 už není. Cihelna je zbouraná a v horní části je vidět kravín a stará drůbežárna. Zajímavé jsou přes metr vysoké meze (s remízky?) ohraničující mokrou louku v prameništi Dýšinského obecního potoka (v severozápadní části mapy), které mohly významně plnit protierozní a funkci v polích a příznivě ovlivňovat hospodaření s vodou v krajině.

Letecký snímek z r. 1956:

V tomto roce je na snímku již patrný rybníček, příp. nějaká zpola zaplavená tůň (1). Je tu možné si dále udělat představu o rozsahu sadu Na Krásné (2).

Mapa z r. 1963:

V tomto roce je zaznamenána nezavodněná prohlubeň ve tvaru rybníčku (označeno 1). Její hloubka je psaná kolem jednoho metru. Žlutě vyznačený je prostor výše uvedeného ovocného sadu (označeno 2). Mapa zaznamenala i do současnosti zachované dvě řady remízku za kostelem (3). Číslem 4 je označena mělká rokle, kam se stékají vody z oblasti Na Krásné. A číslem 5 je označeno Hliniště, tedy jáma po těžbě cihlářské hlíny, zde ještě se svahy výšky 3,5 – 6m, později zavezené a přeměněné na parkoviště. V mapě datované 1964, stejně tak 1986 už rybníček vidět není.

Shrnutí

Doba vzniku rybníčku – patrně někdy po r. 1950. Možná, že byla pouze upravena a prohloubena přírodní mokrá louka se slabounkým pramenem pro zachycení podpovrchové a přívalové vody pro využití v době sucha (po suchu r. 1947), kdoví, možná pro potřeby založeného sadu v sousedství.

Doba zániku – kolem r. 1970 – patrně od počátku rybníček nešel využívat hospodářsky pro nedostatek vody, byl plný jen v deštivých letech. Fungoval spíše jako tůň, která občas částečně, či úplně vyschla a později byla zavezena jako nepotřebná.

Počet rybníčků – prokázáný je pouze jeden. Z čeho vznikl dojem, že kdy byly rybníčky dva, není jasné. Jsou spekulace, že jeden (spodní) mohl být zavezen v roce 1958, nebo že rybníček po snížení hladiny za sucha tvořil dvě menší vodní plochy. Není pro to ale žádný písemný podklad.

Technické parametry rybníčku – hloubka 1–1,5m, průměr cca 20m.

Unikátní diapozitiv M. Matase zachycuje louku nad rybníčkem, sad Na Krásné a v pozadí dva z pěti komínů hrudkoven (cca rok 1958)

Místo, kde býval rybníček, a kde je dodnes viditelná mírná prohlubeň, zasahovalo prakticky téměř až na úroveň, kde byl později uložen plynovod (označeno viditelně tyčí nad terénem). V tom místě dodnes roste vegetace spíše typická pro mokré louky.

3. Hydrologické poměry v okolí lokality „na Krásné“

V případě záměru obnovit rybníček (tůň) na historickém místě je zásadní otázka, co se tam od té doby změnilo a zda je tam stále dostatek vody pro jeho obnovení.

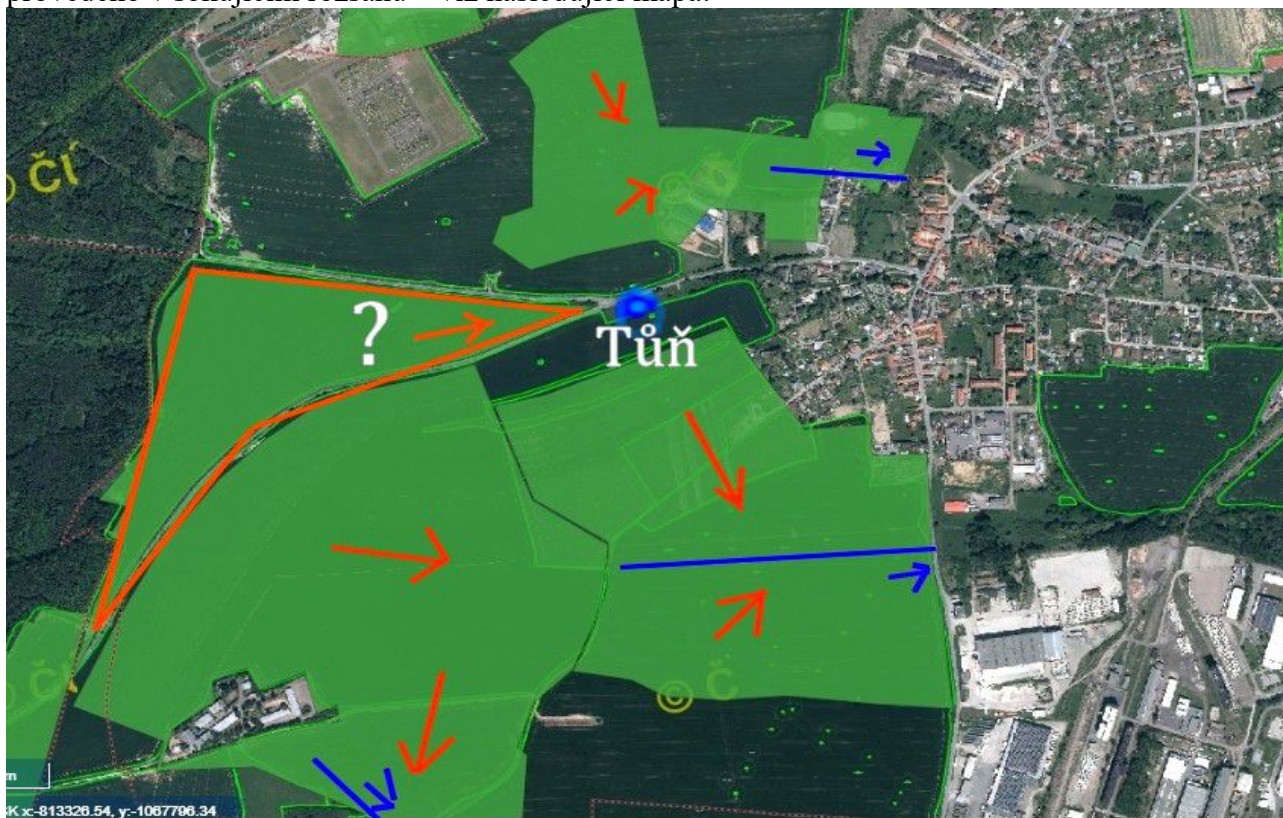
Pohled směrem k Dýšině – propustek, příkop s tekoucí vodou od křížku a z dalších příkopů, louka.

Nemohu odpovědně posoudit otázku změny klimatu posledních let a jeho vlivu na tuto konkrétní lokalitu. Faktem je v současnosti voda stékající se u křížku a nedaleká velká tůň pod lesem, která se pravidelně objevuje v poli prakticky na nejvyšším bodě nad Dýšinou, po pravé straně u cesty na Zábělou. Tam stojí voda velmi často, i když je tam pole oseté. Při nedávné výsadbě stromořadí v tom místě museli vynechat stromy, protože jámy byly plné vody a nebyl předpoklad, že by tam stromy prospívaly. Jedná se o vodorovnou plochu vymezenou vrstevnicí cca 415 m/nm, která v tomto místě tvoří nejvyšší místo rozvodí Klabavy a Berounky.

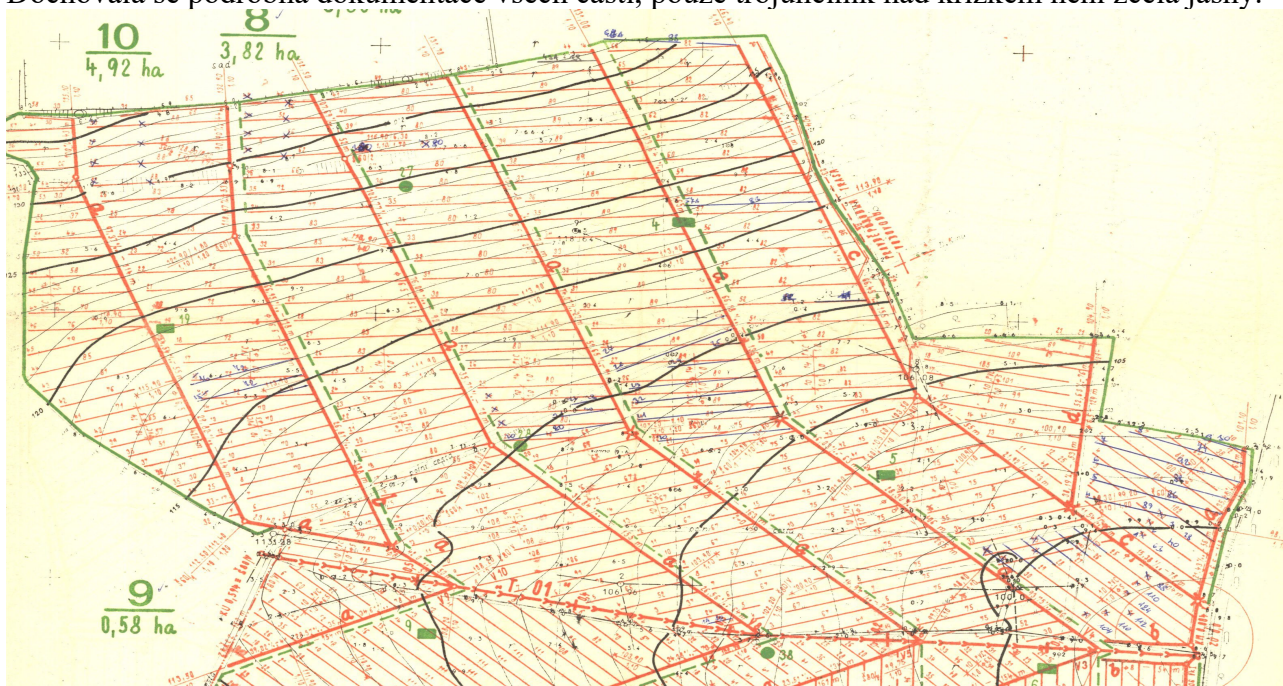

Šipkou jsou označené plochy, kde stojí voda (rok 2012, patrně květen)

Větším problémem jsou zásahy konané lidmi, především plošné odvodnění polí z r. 1978, které bylo provedeno v šokujícím rozsahu – viz následující mapa:

Zeleně vyznačené plochy jsou plošně odvodněné, tedy protkané v metrových rozestupech plastovými (!) podzemními drenážními trubkami (prům. 5 a 6,5cm), které ústí prostřednictvím vedlejších plastových větví (prům. 10 a 11cm) do hlavních „odpadů“ cca 200mm. Ty pak vyúsťují na povrchu a tvoří začátek potoka Dýšinského obecního (v Loužku u koňského cvičiště), potoka Horomyslického (nad silnicí do Kyšic) a Nouzovského (pod policejním areálem poblíž tunelu). Hlavní odpady máme poměrně spolehlivě zmapované v terénu polí (dobře viditelné šachty). Dochovala se podrobná dokumentace všech částí, pouze trojúhelník nad křížkem není zcela jasný.

Část půdorysu z odvodňovací dokumentace – díl stahující všechnu vodu z pole do Horomyslického potoka. Pro nás naštěstí byla zatrubněna jen oblast k remízům, což by to nemělo příliš ovlivňovat budoucí obnovenou tůň.

Další otázkou je onen trojúhelník pole nad křížkem. Dokumentace není k dispozici, ale podle sklonu terénu je pravděpodobné, že je plošné odvodnění potrubím svedeno právě ke křížku, kde byl nalezen i jakýsi výústní objekt, dost možná právě k tomu patřící. To by nahrávalo našemu záměru.

Ovšem také nevíme, v jaké míře je plošné odvodnění ještě funkční, nebo zanesené pískem, s vyoranými odhozenými šachtami, tak jako se stalo v prameništi Dýšinského obecního potoka.

Shrnutí:

Přes všechno výše uvedené, by měl být dostatek vody, na obnovení vodní plochy ve smyslu tůň; což znamená minimálně 4 měsíce v roce zavodněné plochy s významem krajinným a ekologickým, ne hospodářským. Tůň především ta spodní navržená, by byla napájena jednak podpovrchovou vodou stahující se do prohloubeného dna, dále z vody stékající se od křížku a v době přívalových dešťů touto dešťovou vodou. Pro ověření by bylo vhodné provést zemní sondy.

4. Studie obnovení rybníčku, resp. tůň

Popis záměru:

Obnovení tůň na místě původního „rybníčku Na Krásné“, včetně obnovení přístupové cesty od obce mimo frekventovanou silnici a zpřístupnění vyhlídkového místa s širokým rozhledem na jihovýchod na Kyšice a Ejpovice a okolní lesy.

Důvod a význam:

V současnosti je toto krásné místo ležící kousek nad Dýšinou využíváno pouze jako kosená louka. Pro pěší je místo dostupné velmi problematicky, protože frekventovaná Plzeňská silnice tam vedoucí nemá chodník a její okraj se hned svažuje do příkopu a do malé rokle. Z opačné strany je přístup znemožněn dřívějším rozoráním polní pěšiny, která sem vedla od ulice Na Krásnou. Ale stále na ulici Na Krásnou navazuje parcela cesty č. 2140, která je ve vlastnictví Obce Dýšina. Na ni navazuje kus cesty (2154), který má soukromý vlastník. Podstatné je, jaký je záměr zde stavět a zda by propojení k louce bylo reálné i za těchto podmínek.

V době přívalového deště příkop u silnice pod křížkem nestačí pobrat vody a ta částečně teče po silnici, a dále tvoří potok, který vymílá a odnáší zeminu v místě úzké rokle při silnici a díky neprůchodným propustkům a se kumuluje a vsakuje u rodinných domů a někdy zatopuje sklepy.

Záměrem by vznikla dvojitá prohlubeň, alespoň 4 měsíce v roce zaplavená vodou, která nebude součástí žádného vodního toku. Tůň by nebyla rybníkem, ani vodní dílem. Nebyla by zdrojem pitné vody, ani určená k chovu ryb. Neměla by technické prvky typu stavidel. Dno a obvod

by měl přírodní charakter ze zeminy, případně kamenů osázených vodní zelení (bez fólií jako u zahradních jezírek). Tůň by měla dno ve dvou úrovních.

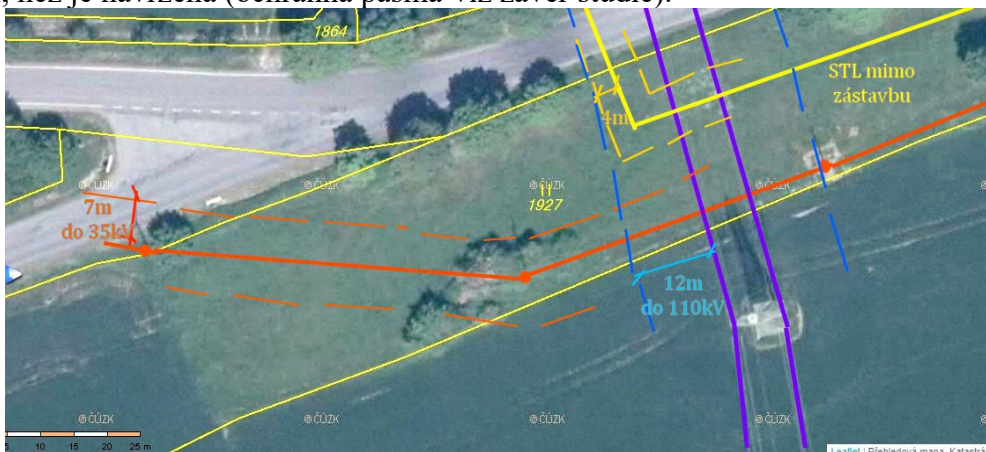
Její nenahraditelný význam spočívá v přírozeném udržení druhové biodiverzity rostlin a živočichů mokřadního biotopu, zachování a obnově přírodních procesů lokality.

Další přínosy:

- Ochrana půdy před erozí, zde příkladem v úzké rokli pod loukou.
- Zvýšení retence vody v krajině, vody, která pak pozvolna napájí spodní vody a vodní toky.
- Ochrana proti povodním a přívalovým dešťům.
- Teplotní stabilizátor v krajině – nad tůňmi a pod remízky vzniká vypařováním mlha, která se sráží v travách a v horkých i ledových měsících zmírňuje teplotní výkyvy.
- Dosadbou zeleně by vznikly větrolamy proti vysoušení polí
- Estetické a odpočinkové působení na psychiku člověka – už dnes je louka, i přes blízkost komunikace (ta je oddělená remízkem) a nadzemního elektrického vedení, velmi příjemným místem se zajímavým výhledem. Existencí tůně a zpřístupněním vyhlídkového místa cestou pro pěší mimo frekventovanou silnici by se jeho atraktivita jako cíle vycházek a odpočinku ještě zvýšila.

Technické řešení:

Podmínky pro realizaci – tůň jsou navrženy tak, aby nezasahovaly do ochranných pásem nadzemních a podzemních vedení na pozemku. V případě budoucího dojednání s ČEZ, by mohla horní tůň zasahovat horní částí mírně do ochranného pásma vzdušného elektrického vedení a být mírně větší, než je navržena (ochranná pásma-viz závěr studie).

Přístup na louku – obnovení cesty pro pěší od domu čp. 208 přes pozemek čk. 1523 (lesní pozemek) a 1524/4 (ostatní plocha) oba v majetku Obce Dýšina. Cesta v tomto místě v druhé polovině 20. stol. byla využívána a dodnes je v terénu dobře patrná a cca z 2/3 průchodná. Zbytek by se dal snadno

obnovit prostřiháním nízké řídké zeleně až ke hranici louky. Dalo by se provést i v rámci dobrovolnických akcí. Šířka cesty cca 2m délka 85m, povrch zatravněný, nebo hliněná lesní cesta. Po louce by se cesta pouze kosila, jinak bez úpravy.

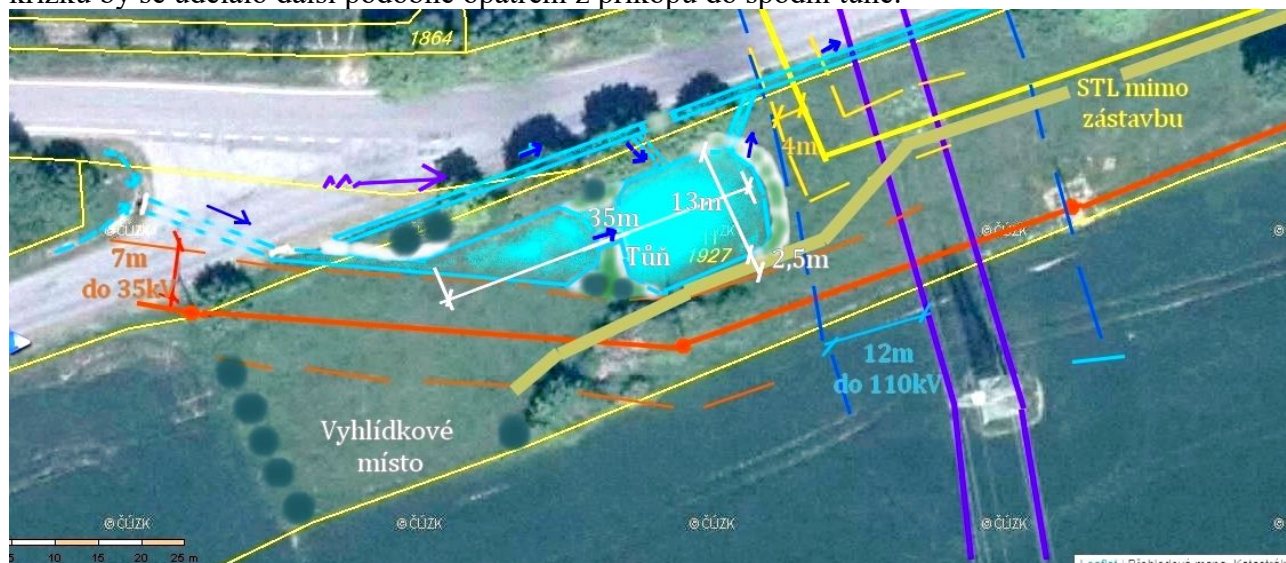
Cesta je stále v terénu výškově upravená a ve větší části průchodná. Kolem býval příjemný jehličnatý lesík, dnes nesourodá neudržovaná náletová vegetace. Pod cestou je ona malá „rokle“ směrem k silnici. Až k vjezdu k čp 41 vede pěkný chodník, od něho až k domu čp. 208 je cca 100m

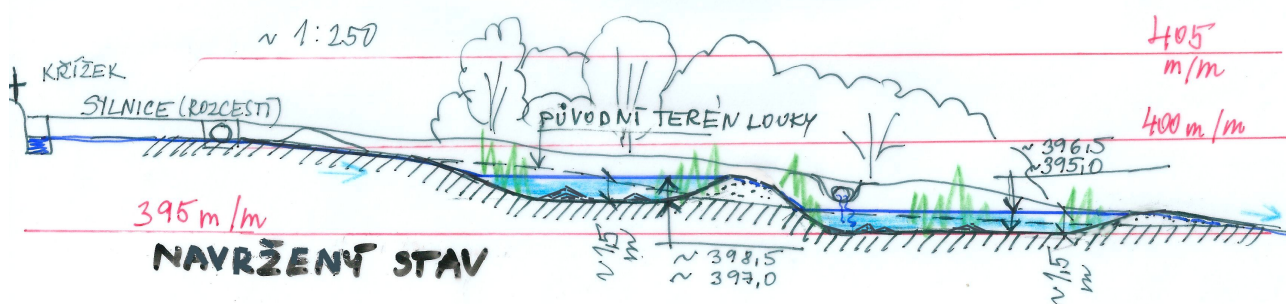
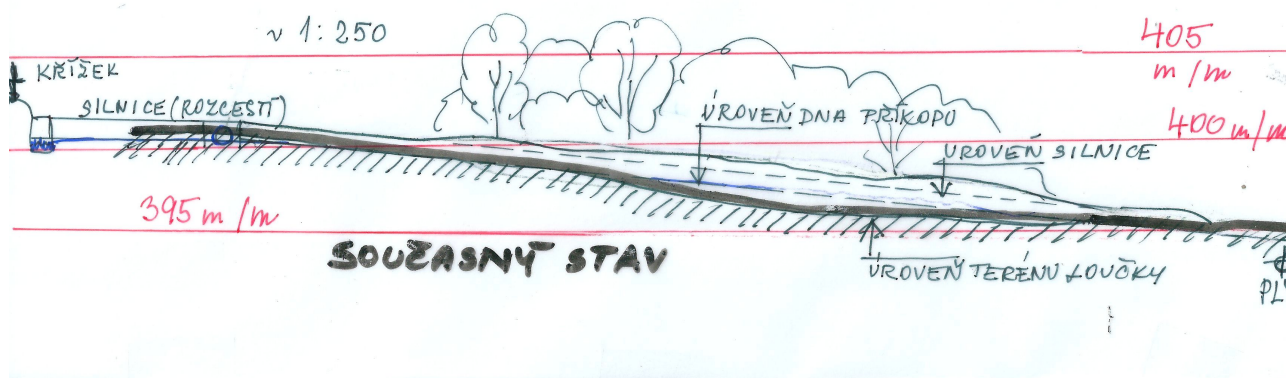
přístup pouze po úzké zatravněné krajnici, která by se v případě realizace záměru měla rovněž upravit (rozšířit) pro pohodlnější průchod.

„Rokle“ pod silnicí vymletá patrně přívalovými dešti až na rezavý břidličný kámen

Tůň – jednoduchou terénní úpravou spočívající v prohloubení terénu stávající louky 0,2–1m ve dvou úrovních a nasypání hráze cca obdobné výšky z vytěžené zeminy by byla vytvořena prohlubeň tůně. Od propustku by byl převeden slaboulinký pramen místo z příkopu do tůně, jednoduchým prokopáním násypu směrem k tůni (0,3-1m hl.) a zahrazením příkopu touto zeminou. Tím by se do tůně převedly přívalové srážky, které jinak nestačí pobrat příkop. Pro zasakování vody ze silnice od křížku by se udělalo další podobné opatření z příkopu do spodní tůně.

Snížením hrázky spodní tůně a vytvořením přírodního příkopu by se případný přepad nasměroval zpět do stávajícího příkopu. I v případě nekontrolovaného přetečení tůně nadbytečnou přívalovou vodou (nepředpokládá se) by byla voda přirozeně směřována do malé rokle u silnice, tak, jako to je dosud a není žádné nebezpečí zhoršení stávajícího situace v lokalitě.

Maximální hloubka tůně cca 1,5m, obvyklá do 1m. Cca 50% plochy by mělo hloubku menší než 0,5m. Rozměr tůně cca 13x15m a 7x15m. (300m²) Tůň bude mít pozvolně spádované okraje osázené zelení, dno s odlišnou hloubkou vody, umožňující život různým rostlinám a živočichům. Mezi dnem propustku a příkopem, kam by eventuálně ústil přepad z tůně, je 5 výškových metrů.

Místo, kde je navržena tůň – vzadu za plynovým vedením – jeho umístění určuje vpravo betonová skruž s tyčí. Mnoho obecních pozemků je protkáno v nevhodných místech inženýrskými sítěmi a znemožněno tedy výsadba stromů a pod.

Zeleň a vyhlídkové místo:

Tůň budou částečně osázeny mokřadní zelení přenesenou z blízkých vodních ploch, dle konzultace s odborníkem. Do tůň budou umístěny větší kameny, případně část kmenu, větve, pro napodobení přirozených přírodních poměrů. Kolem horní části louky s vyhlídkou budou dosázeny stromy (jeřáb, javor, ..) pro oddělení klidového prostoru od silnice (v mezích možností ochranných pásem nadzemního el. vedení). Úprava vyhlídky bude součástí další studie a rozvahy.

Pozn. 1.

Ochranná pásma VN a zakázané činnosti v nich (výběr vztahující se k našemu záměru):

- provádět bez souhlasu vlastníka vedení zemní práce zřizovat stavby a umisťovat konstrukce
- vysazovat trvalé porosty a nechávat růst porosty vyšší 3m
- provádět činnosti, které by mohly bránit přístupu k vedení

Pozn. 2.

Podle dostupných podkladů a výkresů není v dané lokalitě uvažován jiný záměr, např. výstavba objektů, obchvat obce a pod.

Podklady pro vytvoření studie:

- informace o existenci sítí od jednotlivých správců
- podklady z archivu Povodí Vltavy Orlík
- podklady ze stránek <https://www.cuzk.cz/,mapy.cz>
- dlouhodobé pozorování a měření na místě

(historické fotografie poskytl M. Matas původem z Dýšiny)